

MORMINT ROMAN DESCOPERIT LA I.A.S. PIETRENI (COM. DELENI, JUD. CONSTANȚA)*

TUDOR PAPASIMA

Cu prilejul lucrărilor agricole din primăvara anului 1985, în sola II C 2 a I.A.S.-ului Pietreni a fost scos la iveală un mormint antic¹. Înștiințat, Muzeul din Constanța a hotărât efectuarea obișnuitelor recunoașteri de suprafață². Prime constatări la locul descoperirii :

1. mormintul se compune din patru plăci de calcar între care două, prevăzute la capete cu rosturi de îmbinare, sînt rectangulare și sînt așezate vertical, fiecare pe cite una din laturile lor lungi, celelalte fiind cioplite pentagonal în scopul realizării unui acoperiș în dublă pantă care, în timp, a dispărut³. Podeaua „arcei” este nedaltă. Primele două lespezi s-au găsit pe loc spre deosebire de cele pentagonale care, agățate de pluguri, au fost deplasate și deteriorate. Placa meridională, ruptă în două, era prevăzută cu o „fereastră” cvasipătrată, pe unde probabil, la nevoie, se puteau face noi înhumări (pl. I, II). Rostul sud-estic, în interior, a fost bine înțepenit cu spături din aceeași piatră din care s-a construit încăperea funerară ;

2. umplutura mormintului a fost golită complet încă înainte de sosirea noastră, fiind aruncată jur-împrejur. Din ea am adunat : oase de om, fragmente ceramice, cioburi de sticlă (pl. III/2), plăcuțe de os, cindva triunghiulare (pl. III/3), care au ornamentat, poate, una sau mai multe casete de lemn, poate sicriile de lemn ale defuncțiilor, bucăți dintr-unul sau din mai multe obiecte de bronz (?), cuile și tablă de fier ;

3. axa longitudinală a construcției funerare este orientată aproximativ pe direcția N—S cu o mică deviație spre dreapta.

Ulterior mai aflăm : că în umplutura încăperii oasele umane nu se aflau în conexiune anatomică normală ; că unele oase de la craniu au fost găsite înșpre placa septentrională ; că pe aici, în urmă cu mai mulți ani, ar fi existat o movilă⁴.

Pentru obținerea unor date suplimentare înșpre colțul nord-estic al mormintului⁵ am deschis o casetă și în ea, pînă la adîncimea de 120—130 cm, am descoperit vestigii similare cu cele din umplutura „arcei” cărora li s-a adăugat un colier de aur. Toate au fost reînhumate în acest loc după jefuirea mormintului, fapt petrecut la o dată imposibil de precizat.

* Ilustrația articolului a fost realizată de : M. Stibli și A. Dalbon (pl. I), V. Achim (pl. II), E. Cuzmin (pl. III) și O. Toderășcu (pl. IV și V).

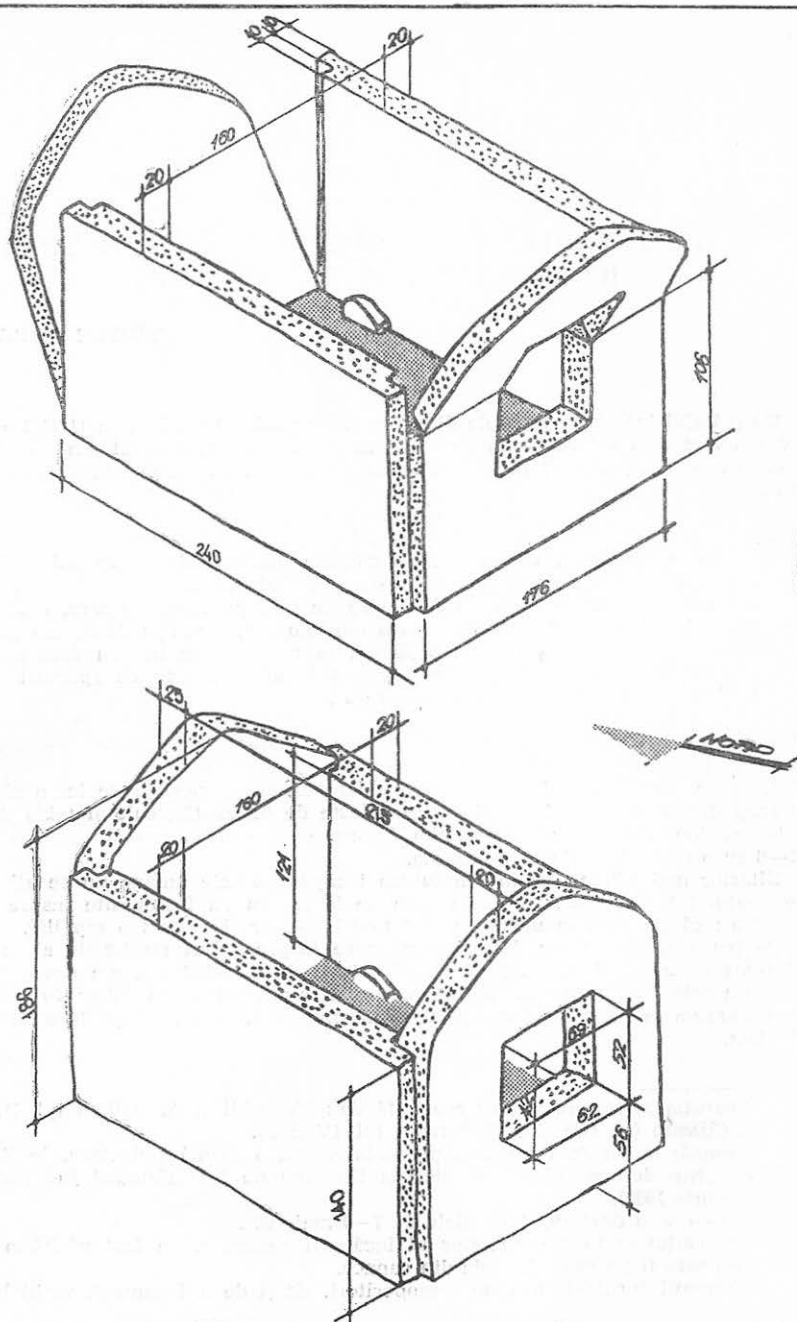
¹ Însemnările de față au fost prezentate, într-o primă redactare, la Sesiunea de comunicări „Noi descoperiri arheologice la Dunărea de jos” (Muzeul județean Călărași, 30—31 octombrie 1985).

² Acestea s-au desfășurat în zilele de 7—9 mai 1985.

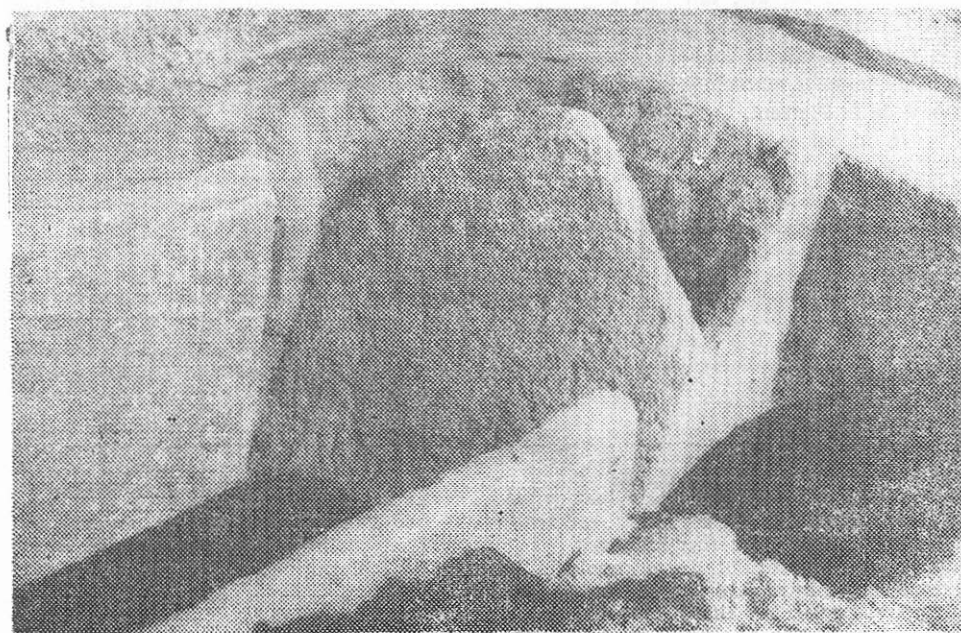
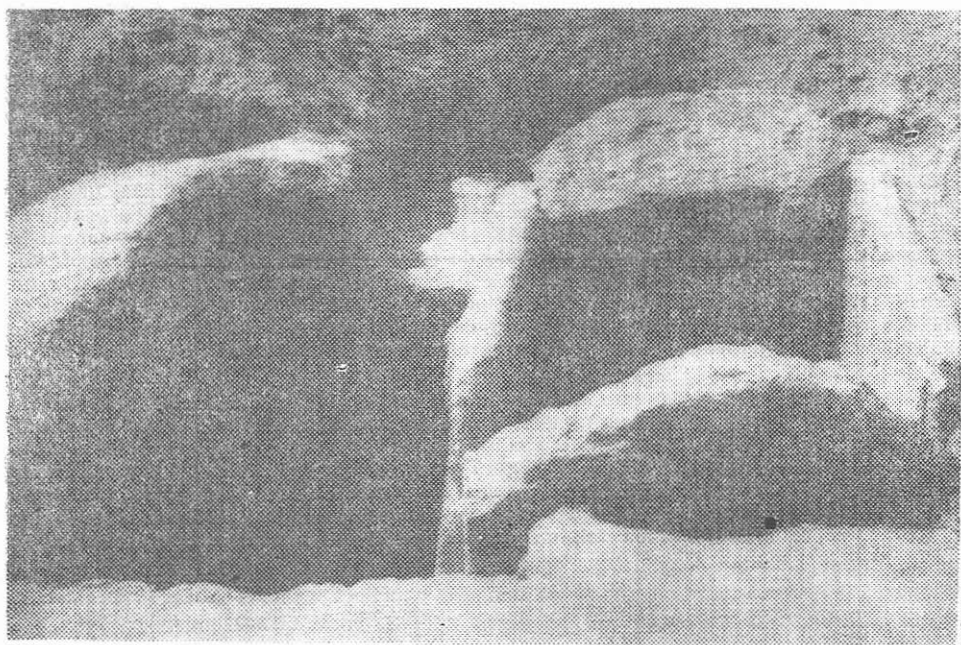
³ Spre colțul sud-estic, exterior al încăperii funerare, a fost găsită o bucată de piatră care poate fi un rest al unui din capace.

⁴ Informații furnizate atît de descoperitori, cit și de alți oameni, vechi lucrători pe aici.

⁵ Locul nu a fost ales întîmplător : aici, în pămîntul dintre plăcile de N și de E depărtate una de alta se zăreau cîteva oseminte umane fragmentare.

Planşa I

Planşa II

Dintre piesele de inventar funerar ajunse pînă la noi, singurele care îngăduie unele discuții ar fi fragmentele ceramice, toate aparținînd, probabil, unui ulcior cu o toartă și colierul mai înainte pomenit. Ulciorul este modelat din pastă fină, bine frămîntată. Ars oxidant, are corpul în totalitate acoperit cu caneluri orizontale. Referitor la forma sa, ținînd seama de elementele păstrate, putem spune că ulciorul are o buză evazată oblic, corp tronconic cu diametrul maxim în jumătatea de jos și fund cu fața exterioară concavă și canelată (pl. III/1, V/1—3). Ca analogii, se pot cita⁸ două piese descoperite la Pettau și Sopron⁷ și un ulcior provenind de la Pollentia datat în a doua jumătate a sec. IV e.n.⁸ Colierul de aur (11,88 g din care cca. 1 g cîntăresc mărgelile de sticlă, 18 carate (=750‰)⁹, 41 cm lungime, inv. nr. 25573, pl. III/4, IV/1) are verigile în formă de „dublu 8” (pl. IV/3) confecționate din sîrmă aplatizată, legate una de alta cu fir subțire, rotund în secțiune, pe care sînt înșirate mărgelile ovale de culoare albastră și octaedrice verzi. Verigile identice are un colier de la Kerki (pl. IV/2), acum în colecția Muzeului de istorie din Moscova, despre care însă, din păcate, din punct de vedere al datării, aflăm numai că aparține epocii romane¹⁰. Capetele colierului de la Pietreni, triunghiulare, executate din bucăți de sîrmă aplatizată, poartă cele două elemente ale închizătorii: un cirlig și un inel (pl. IV/4, 5).

Mai departe, citeva cuvinte despre tipul mormintului care ne-a prilejuit notele de față. Într-o clasificare a înmormintărilor romane tomitane, alcătuită acum cîțiva ani, tipul X cuprindea mormintele din lespezi de calcar cu o cameră, fiecare perete fiind format, de cele mai multe ori, dintr-o singură placă. Aceste morminte, în general, aveau podeaua încăperii din loess bătătorit și erau construite în gropi peste care se ridicau tumuli. În interior puteau fi îngropați mai mulți indivizi cu sau fără sicrie de lemn, mormintul reprezentînd, într-un fel, un „cavou” de familie. Apoi autorul deosebea în cadrul tipului o serie de variante, între care varianta 3 se caracteriza prin acoperiș în dublă pantă și „fereastră” amplasată pe una din laturile scurte ale „arcei”¹¹. Deci, mormintul multiplu¹² de la Pietreni se include în tipul X, varianta 3—Tomis.

Problema datării sale este destul de dificilă deoarece, așa cum deja am văzut, puținele obiecte salvate, din mai bogatul, probabil, inventar funerar, nu sînt deloc revelatoare. Dar, în clasificarea de care vorbeam mai înainte, V. Barbu aprecia că mormintele tipului X, de la Tomis, în marea lor majoritate, sînt din sec. III—IV e.n.¹³. În principal pe temeiul acestei observații¹⁴ datăm și noi, deocamdată, în aceeași perioadă, mormintul de la Pietreni.

În încheiere să mai remarcăm și faptul că astfel de înmormintări (tipul X/3) se întîlnesc, pînă în prezent, în spațiul istro-pontic, după știința noastră, numai la Tomis, descoperirea de la Pietreni înscriindu-se ca o noutate. Chiar numai și pentru atît, aducerea sa la cunoștința specialiștilor acum ni se pare a fi un act oportun și necesar.

⁶ Pentru aceasta am fost ajutați de A. Barnea și A. Suceveanu, cercetători ai Institutului de arheologie din București, cărora le adresăm și acum mulțumirile noastre.

⁷ Eva Bónis, *Die kaiserzeitliche Keramik von Pannonien (ausser den Sigillaten)*. I. *Die Materialien der frühen Kaiserzeit*, Budapest, 1942, p. 219 și pl. XXVIII/6.

⁸ Mercedes Vegas, *Cerámica común romana del Mediterráneo occidental*, Barcelona, 1973, p. 101 și fig. 34/1.

⁹ Date comunicate de Sucursala Constanța a B.N. a R.S.R.

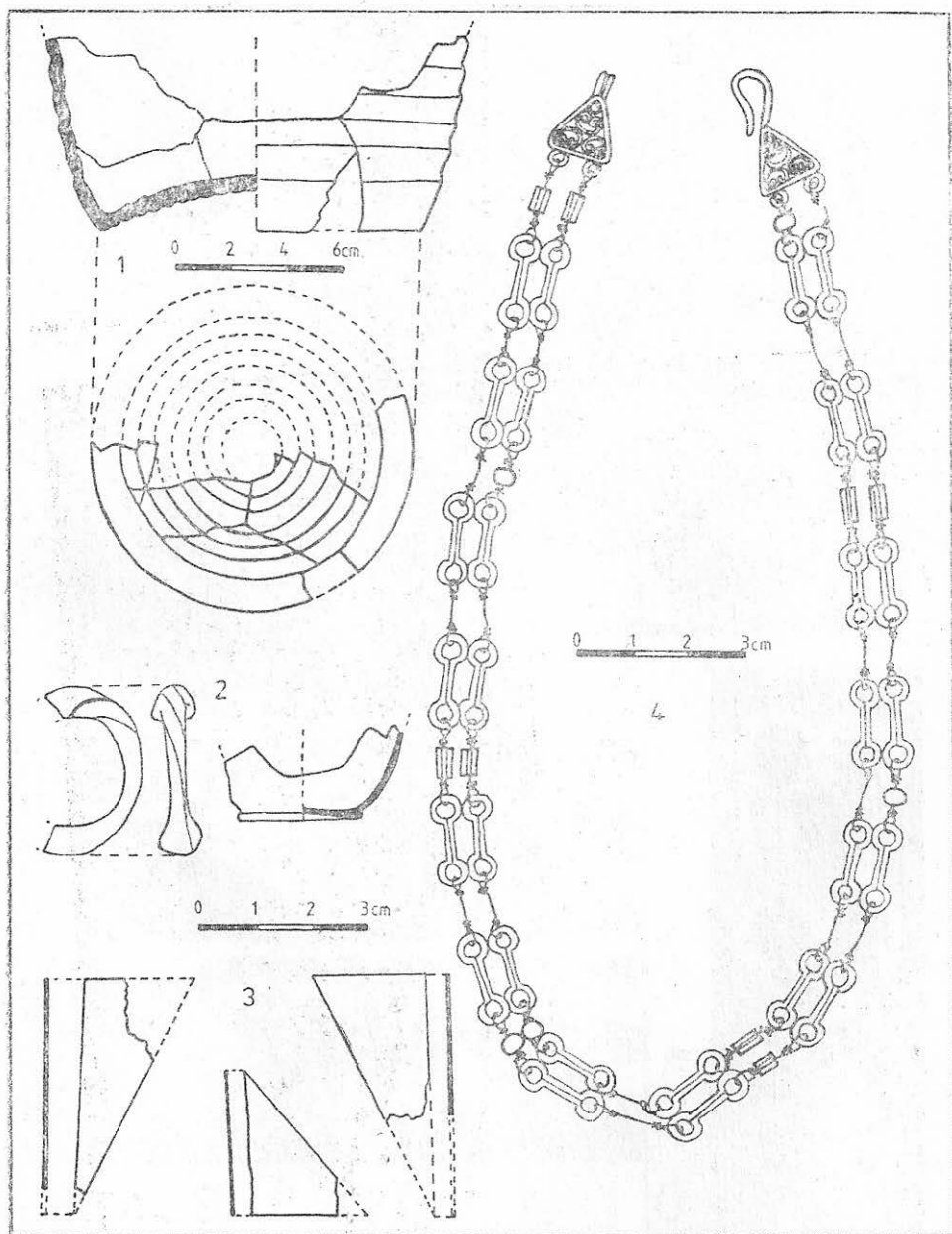
¹⁰ Mieczysława Sabina Ruxer, Jerzy Kubiczak, *Greek Necklace of the Hellenistic and Roman Ages*, Warszawa-Poznań, 1972, p. 273, și pl. LXXIV pe care de altfel am reproduș-o și noi în pl. IV/2.

¹¹ V. Barbu, SCIV, 22, 1971, 1, p. 55—56.

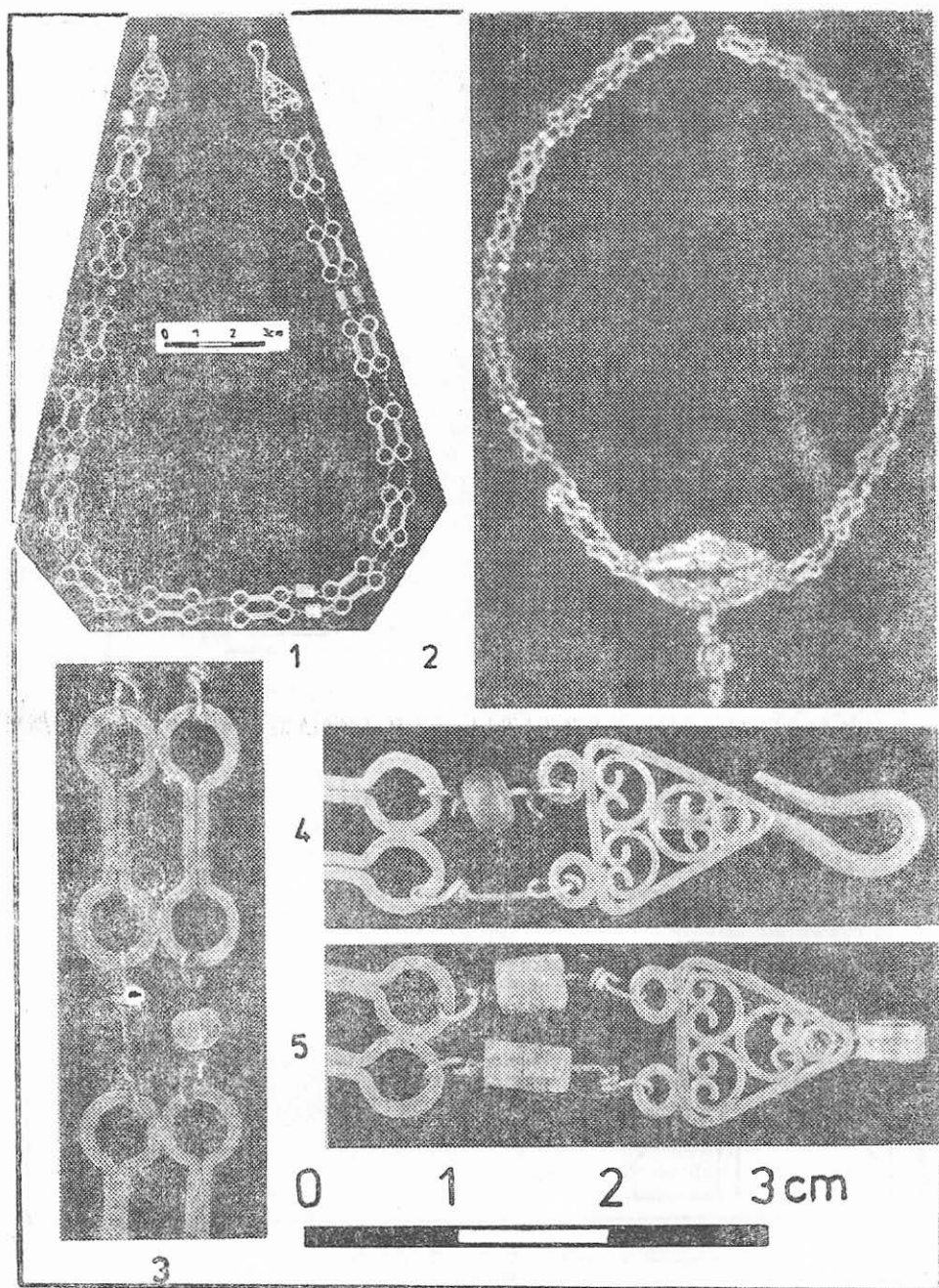
¹² În mormint au fost înhumați, conform analizei realizate de L. Georgescu, cercetătoare a Laboratorului de antropologie bucureștean, cel puțin trei indivizi, un bărbat și două femei, între care una apare mai sporadic.

¹³ V. Barbu, *loc. cit.*, p. 58.

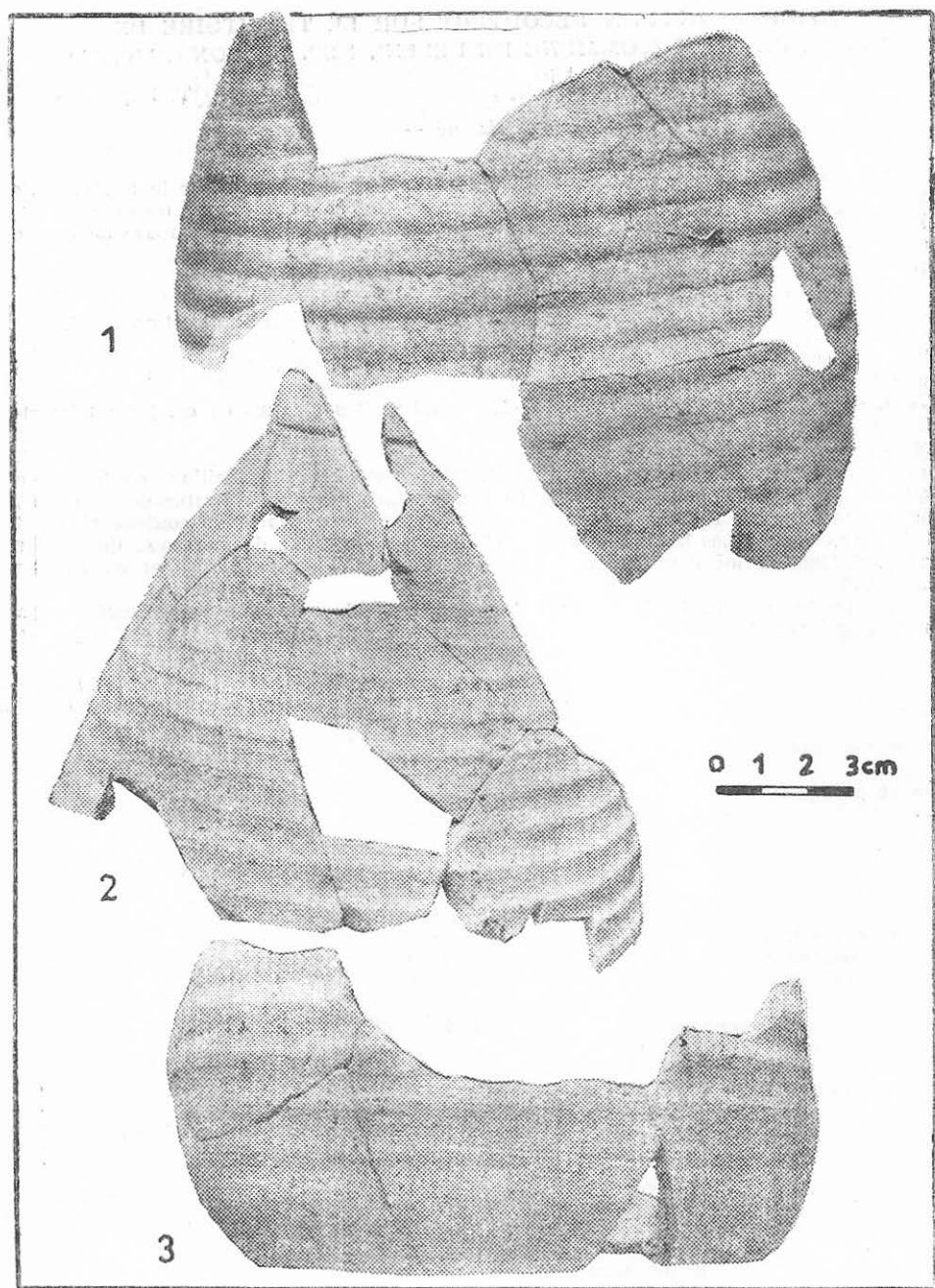
¹⁴ Din păcate, în cadrul studiului său, V. Barbu nu a încercat și datarea fiecărei variante în parte, deși informațiile din necropolele tomitane ar fi permis, poate, o astfel de întreprindere.

Planșa III

Planşa IV

Planşa V

**TOMBEAU ROMAIN DECOUVERT SUR LE TERRITOIRE DE
L'E.A.E. PIETRENI (COMMUNE DE DELENI, DEP. DE CONSTANTZA)**

T. Papasima

— Résumé —

L'auteur présente un tombeau romain fortuitement mis à jour sur le territoire de l'Entreprise Agricole d'Etat de Pietreni (comune de Deleni, département de Constantza), à l'occasion des travaux agricoles du printemps 1985. Le tombeau se compose de quatre plaques calcaires qui, assemblées, ont donné naissance à une pièce ayant la forme d'une maison à toit en double pente.

La plaque méridionale était précée d'une „fenêtre“ (pl. I, II). L'axe longitudinal de la construction funéraire est orienté approximativement dans la direction N—S.

Le tombeau a été pillé à une date impossible à préciser. De son inventaire funéraire, sont conservés des fragments céramiques d'un cruche (pl. III/I, V/1—3), semblable à une pièce découverte à Pollentia, datée dans la deuxième moitié de III-e s. et de IV-e s. de n.è.; des éclats de verre (pl. III/2), de petites plaques en os, jadis triangulaires (pl. III/3), lesquelles ont, peut-être, orné une ou plusieurs cassettes de bois, des fragments d'un ou de plusieurs objets de bronze(?), des clous et de la tôle de fer et, miraculeusement, un collier en or (pl. III/4, IV/1). Celui-ci a les maillons en forme de „double 8“, (pl. IV/3), confectionnés de fil d'or aplati, liés l'un à l'autre au fil mince, rond en section, sur lequel s'égrènent des perles en verre ovales de couleur bleus et octaédriques vertes. Les bouts du collier, triangulaires, exécutés de morceaux de fil d'or aplati, présentent les deux éléments de la fermeture : un petit croc et un anneau (pl. IV/4, 5).

Le tombeau multiple de Pietreni (à l'intérieur duquel ont été enterrés, selon l'analyse anthropologique, au moins trois individus), est daté aux III-e—IV-e siècles de n.è.